

Section: Art History and Literature

РОЛЬ СЦЕНІЧНОГО РУХУ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ АКТОРСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Чернишова Анна Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри мистецької освіти
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Анотація. Статтю присвячено ролі сценічного руху в професійній підготовці акторів. Розглянуто його значення як основи органічної поведінки, психофізичного тренінгу та пластичної культури. Обґрунтовано необхідність системного використання руховими практиками для формування універсального виконавця сучасного театру.

Ключові слова: сценічний рух, психофізичний тренінг, пластична культура, акторська майстерність.

Вступ. Сучасне театральне мистецтво вимагає від актора не лише інтелектуальної та емоційної готовності, а й досконалого володіння тілом як основним інструментом виразності. У системі професійної підготовки здобувачів акторських спеціальностей сценічний рух посідає особливе місце, оскільки є не просто дисципліною, а фундаментальною складовою формування пластичної культури та органічної поведінки майбутнього актора. Актуальність теми зумовлена динамічним розвитком театральних форм, де фізичний театр, перформанс і синтетичні постановки вимагають від виконавця високого рівня психофізичної підготовки, здатності до імпровізації та точної передачі внутрішнього стану через рух.

Мета дослідження – розкрити роль сценічного руху як ключового елемента професійної підготовки акторів, проаналізувати його вплив на розвиток професійних компетенцій та обґрунтувати необхідність його системного впровадження в освітній процес. Завдання включають визначення сутності сценічного руху, аналіз його психофізичних аспектів та оцінку практичної значущості в підготовці фахівців.

Основний виклад матеріалу. Сценічний рух як навчальна дисципліна охоплює комплекс вправ, спрямованих на розвиток координації, гнучкості, ритму, балансу та емоційної наповненості жестів. За визначенням С. О. Бельського, сценічний рух є основою органічної поведінки актора, оскільки забезпечує свідоме опанування рухом як структурою, що виражає думку, почуття та характер персонажа. Автор підкреслює, що лише усвідомлений рух стає знаком, здатним пластично передати стан душі, а не механічним жестом. Це

досягається через формування пластичної фрази – ланцюжка рухів з чіткою структурою (підготовка, здійснення, контроль інерції та завершення), що аналогічна текстовій фразі в драматургії. Сценічний рух розглядається не лише як фаховий предмет, а й як головний чинник у процесі втілення художнього образу на сцені, що робить його провідною дисципліною у формуванні пластичної культури актора [1].

У системі професійної підготовки сценічний рух виконує інтегративну функцію, поєднуючи фізичне та психічне. Ю. Старостін зазначає, що в сценічному русі відбувається гармонійне злиття цих аспектів, що сприяє формуванню творчого потенціалу студентів-акторів. Педагогічний процес фокусується на розвитку психофізичних якостей: сили, витривалості, гнучкості, координації рухів, а також емоційно-образного мислення. Це дозволяє актору не лише володіти тілом технічно, а й використовувати його як інструмент для перевтілення та створення достовірного сценічного образу. Автор акцентує увагу на педагогічному аспекті фахової підготовки, де сценічний рух стає засобом активного й цікавого існування актора на сцені [2].

Особливо значущим є психофізичний тренінг, який, за дослідженнями О. Сороки та В. Баранюка, є ефективним засобом професійної підготовки. Автори виділяють принципи формування пластичної культури: фізіологічний блок (саморегуляція, постава, ритмічність), емоційно-образне мислення (артистизм, виразність) та безпосереднє формування сценічного образу (драматургічна логіка, синтетичність). Складовими тренінгу є ритмічна гімнастика, пластичні етюди, техніка імпровізації та робота з увагою, що знімають соціальні блоки та розвивають природну експресію тіла. Результатом стає пластична культура – ознака професійної майстерності, необхідна для успішної акторської діяльності в умовах сучасного театру. Психофізичний тренінг, заснований на «методі психофізичних дій», дозволяє комплексно розвивати професійно важливі якості, формуючи цілісну акторську техніку [3].

Дослідження А. Бусола, В. Бусола, Г. Кроншталь та М. Цибульського підтверджують, що сценічний рух є невід'ємною складовою професійної підготовки студентів акторських спеціальностей. Він розвиває не лише технічні навички (баланс, координація, швидкість рухів від уповільнених до прискорених), а й психологічну стійкість, відчуття партнера та простору сцени.

У практиці викладання широко застосовуються парні вправи, тренінги на точність жесту, імпровізацію та взаємодію, що виховують відповідальність, фантазію та органічність. Такі підходи відповідають сучасним тенденціям, де актор стає універсальним виконавцем, здатним до роботи в різних театральних стилях – від класичного драматичного до фізичного театру та аудіовізуальних форм [4].

Додатково сучасні дослідження підкреслюють потенціал різних видів тренінгу (включаючи імпровізацію та психофізичний тренінг) у формуванні акторської майстерності. Зокрема, імпровізація в поєднанні з руховими практиками сприяє розвитку спонтанності, адаптивності та енергетичної

наповненості виконавця, що особливо важливо для музично-драматичного театру. Психофізичний тренінг розглядається як енергетичний процес, що знімає напругу, активізує внутрішні ресурси та забезпечує органічне існування актора в ролі. Інтеграція сценічного руху з іншими дисциплінами (акторська майстерність, сценічна мова, вокал, сценічний бій) створює цілісну систему підготовки, що відповідає вимогам Болонського процесу, європейським стандартам театральної освіти та викликам сучасного перформативного мистецтва [5].

Отже, сценічний рух не є ізольованою дисципліною, а виступає стрижнем, навколо якого будується вся система професійної компетентності актора, забезпечуючи гармонійний розвиток тіла, психіки та творчої уяви.

Висновки. Підсумовуючи, сценічний рух відіграє визначальну роль у системі професійної підготовки здобувачів акторських спеціальностей, будучи фундаментом для органічної поведінки, пластичної виразності та творчої свободи актора. Він сприяє всебічному розвитку психофізичних якостей, формує професійну компетентність і готує фахівців до викликів сучасного театального мистецтва. Для підвищення ефективності підготовки рекомендується посилити практичну складову тренінгів, інтегрувати елементи міжнародного досвіду (наприклад, методики фізичного театру та імпровізації), проводити регулярні науково-практичні семінари з обміну педагогічними технологіями та розширювати застосування психофізичного тренінгу в освітньому процесі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням впливу цифрових технологій на розвиток сценічного руху, адаптацією методики до дистанційного навчання та інтеграцією руховими практиками в аудіовізуальні мистецтва.

Список використаних джерел

1. Бельський С. О. Сценічний рух – основа органічної поведінки актора. *Культура України*. 2012. Вип. 39. С. 213–222.
2. Старостін Ю. Сценічний рух як складова професійної підготовки актора. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2019. Вип. 23. С. 45–52.
3. Сорока О., Баранюк В. Особливості професійної підготовки майбутніх акторів засобами психофізичного тренінгу. *Молодь і ринок*. 2024. № 1 (219). С. 42–47.
4. Бусол А., Бусол В., Кроншталь Г., Цибульський М. Сценічний рух як складова професійної підготовки студентів спеціальності акторська майстерність. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр.* Вінниця, 2014. Вип. 18. С. 123–127.
5. Конік Д. Акторський тренінг як складова роботи над роллю. *Актуальні проблеми гуманітарних наук. Серія «Мистецтвознавство»*. 2024. Вип. 73. Ч. 2. С. 110–115.